

Húsz körömmel

25 éves a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház

Nem hívtatok, de aktuális nemzeti színházi megbízatásom miatt nem is tudtam volna elmenni hozzátok az ünnepségre Beregszászba. Pedig személyesen is érint, mi köt össze bennünket azon túl, hogy Nyírbátorban, az általam vezetett Szárnyas Sárkány Fesztiválon 1995-től 2011-ig minden évben fölléptettelek benneteket, majd pedig 2002 óta Vidnyánszky Attila dramaturgiaként alkotói viszonyba kerültünk egymással. 2010-ben volt egy *Csongor és Tünde* rendezésem is nálatok. Erre az előadásra legnagyobb meglepetésemre a minap egy huszoneves kárpátaljai írójelölt emlékezett vissza lelkesen. Sokszor mégis úgy érzem, a szemetekben még mindig betolakodó vagyok.

Mi az, ami ennek ellenére mélyen összeköt bennünket? Ha egy szóval kell válaszolnom: Trianon!

Én annak a generációnak vagyok a tagja, amelynek még voltak mesterei. Az enyémet Bíró Lajosnak hívták, festőművész volt. Beregdarócon született 1927-ben, az 1920-ban meghúzott trianoni határ innenső oldalán, tíz kilométerre Beregszásztól. Csak most, halála után nyolc évvel értettem meg, mi hajtotta őt, a tizenhét évesen az orosz fronton megsebesült hadapródot, majd az '56 után börtönbe került csonkaberegi magyart arra, hogy a festészet mesterfogásain túl ellenállásra neveljen minket, ami a művészi szabadság belépője. Tizenhét éves „frontarcos” voltam én is akkor már, amikor a keze alá kerültem. Otthonról apám szavajárása egybecsengett az ő tanítói indulatával: „Ha fene fenét eszik is, ezt meg kell csinálni!” Úgy gondolom, a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház jelmondata, akár kimondtátok egymás közt, akár nem, valami hasonló lehetett.

Ha visszaemlékszem az együtt töltött 23 évre, egyetlen képpel is jellemezni tudom ezt az összmagyar odaszánást. 2010-ben a debreceni Csokonai Színház színpadán, a *Mesés férfiak szárnyakkal* főpróbáján ülünk néhány kiválasztottal a forgószínpadra telepített nézőtéren. A darab szerint a szovjethatalom éppen aktuális diktátorai mint evilági istenek a kozmoszt is birtokba akarják venni, hogy végre szűnjön meg az égi és földi hatalom közötti határ. Megszólal a szimfonikus nagyzenekar, amire a Beregszászból szerződtetett Trill Zsolt, Kristán Attila, Ivaskovics Viktor és Rácz József nekifeszül a játékeret a nézőtértől elválasztó vasfüggöny alájának, s miután sikerül mozgásba hozniuk, a több tonnás monstrum öt méter magasba emeli őket. Hosszú percekig lebegnek ég és föld között. Ezt látva odarohannak a színház műhelyfőnökéhez, és azt kérdezem: Hegesztettetek legalább egy kis kapaszkodót a fiúknak a vasfüggöny aljára? – Nem kérték, válaszolja a mester.

Tíz ujjal a földbe, tíz ujjal az égbe kapaszkodni – ez ma is a ti halált megvető bátorságotok.

Szász Zsolt

Cé'ez liturgikus nyelvű (etióp) mágiкус
kézirat 1750-ből, Phanuel arkangyal
(az ördögűzés angyalának) ábrázolásával,
British Library (forrás: twitter.com)